

je študiral v Gorici — vrnil v solnčno mesto ob Soči in vstopil v bogoslovje, odkoder je s prijateljem Cirilom (Ciril Metod Vuga, r. 1875, umrl 12. VII. 1922) zalagal dalje »Vrtec« in »Angelček« s pesmijo, istotako našo dunajsko Zoro«, v kateri so se pa obenem pojavili še s članki in leposlovjem Kazaki Bajda, Salop, Bogdan — pozneje je v to kazaško pobratimstvo vstopil še Ostap Kazak — Krek. Prvi trije so: Abram, Vuga, Brecelj.

Članki, ki jih je pisal v »Zori« Bajda Kazak so »Oblika in snov v umetnosti, nekaj o njenem namenu« (Zora IV. 1898, str. 86—96), »Naturalizem pa socialno stanje« (Z. IV., str. 127 do 138), »Materialistiška vzgoja« (Z. V., str. 4—23, šifr. J. A.), »Zopet stara pesem« (Z. V., str. 86—96, o programu dijaške »Nove Nade« in principielnem stališču napram umetnosti) in še »Dijak, liberalizem in socialno vprašanje« (Z. V., str. 129—143).

V istem letniku je na str. 149 zapel Al. Peterlin v treh »rispettih«, ki jih je bil uvedel prvi v »Zori« in ostal do danes naš edini »rispettist«, prigodnico »Novomašnikoma, častitima gospodoma Josipu Abramcu in Cirilu Vugi za 23. julij 1899«.

Po novi maši je prišel Abram za kaplana v Bovec, iz Bovca je šel za vikarja v Trento, iz Trente za kurata v Novake, iz Novakov v Bilje pri Gorici, iz Bilj v Obloke nad Hudojužno (kjer je preživel tudi vojno in bil »vihar v oblakih«), po vojni pa k Sv. Luciji.

Službujoč v Bovecu in v Trenti je postal Abram navdušen planinšček, kar pričajo številni njegovi spisi v »Planinskih vestnikih«, a tudi na leposlovje ni zabil. Najpomembnejše njegovo originalno delo iz te dobe je drama »Zlatorog«, ki so jo ponekod že igrali in je doživela lansko leto v rokopisu čast zaplembe in obenem prevod v italijanščino...

Leta 1907 je izšel v petem zvezku »Leposlovne knjižnice« »Kobzar. Izbrane pesmi Tarasa Ševčenka z zgodovinskim pregledom Ukrajine in pesnikovim življenjepisom«, v sedmem zvezku iste knjižnice pa je sledil l. 1908 »Kobzar Tarasa Ševčenka. II. del. Hajdamaki. Pesem z zgodovinskim uvodom o hajdamaščini«.

Po teh dveh delih, ki Abramcu zagotavljata lepo mesto v našem prevodnem slovstvu, je naš jubilar prešel v politiko. Izredno delavnega moža na ljudskoprosvetnem, socialnem in zadružnem polju je hotela imeti SLS tudi v goriškem deželnem zboru.

Pa so prišla leta vojne in povrnili se je k leposlovju, ki ga pa ni pošiljal v svet, držeč se onega »nonum prematur in annum...«

Zadnje, kar smo brali, je bil »Mazepovec« v D. in sv. 1917, str. 131... in toplo pisan nekrolog pobratimu C. M. Vugi »Šopek na grob moža« v Mladiki III. 1922, str. 363—365.

V zemlji, ki trpi, živi Abram in trpi z njo. Bog ga ohrani tej ožji domovini zdravega in delavnega in — kazaškega borca za vse lepo, dobro in pravično, ki mora zmagati!

ZAPISKI. SLOVSTVO.

F. S. Finžgarjevi zbrani spisi. V. zvezek. **Prerokovana. Slike iz svetovne vojne.** V Ljubljani, 1924. Založila Nova založba v Ljubljani, Natisnila Zadružna tiskarna. Ko je pisal Finžgar »Prerokovano«, je bil edini. Njegova epopeja je po desetih letih še edina, še bolj dehtiva kot kadar je pel rapsodsko prav iz zemlje in krvi, dobe in duše. »Prerokovana« je čista epika brez umetniško intuitivne prestilizacije, je neposreden izraz rodu, kakor ga je zajel en tip človeka in svečenika v lastni klimatičnosti in čudi, je duh rodu in bol, ki se je stigmatizirala v eno srce in eno lice. Preden spregovorim književno: »Prerokovana« je tudi »dokument človečanstva« v velikem kodeksu; ki mu je stokrat drugo ime: Tolstoj, Suttner, Barbusse, »Sevastopolj«, Die Waffen nieder, Le Feu... »Prerokovana« je slovenski dokument človečanstva, potrjenje slovenske klime in duše v uri, ko slovenske duše nikjer nihče ni poznal ne priznal; »Prerokovana« je zanikanje srda iz duše rōdu, ki nikoli sovražil ni, le trpel in se — ohranil. »Prerokovana« je izraz visoke, samorasle kulture pod enim Samim, brezpogojno najvišjim, pod svobodnim solncem za vse, pod Bogom ljubezni in miru...

To so besede občutja. Slovstveno zasluži »Prerokovana« po desetih letih v knjižni obliki (264 strani) dogmatično ostre opredelitve. Tudi knjižno je ostala »Prerokovana« deloma še to, kar so bili ulomki (Prerokbe zore, Boji, Kronika gospoda Urbana, Golobova njiva, Polom). Tako je kljub umetniško jačji notranji strnjenosti zunanje vendar ostalo delo — velik fragment. Pa je moralo tako biti! Po prvem principu vse estetike, da umetnina rasti organsko. Ste pa dve vrsti fragmentov, da o samovoljno namerovanih ne gočim: fragmenti slučajno okrnjene celote in fragmenti, ki jih pisatelj sam ni dopolnil. Prvi in drugi so tipika v zgodovini umetnosti, premnogokrat celó simbol dobe in duha, nekajkrat celó ukusa in estetičnega nazora, kakor n. pr. v dobi romantike. »Prerokovana« je fragment, ki je ostal okrnjen, in fragment, ki ni dozorel v polno, sintetično obliko. Ne eno ni drugo ni zaviselo od Finžgarja. Glede okrnjenosti ne bo dvomil nihče, glede nedozorelosti pa je navesti: Čas, v katerem in iz katerega je Finžgar rapsodil (v vsem pomenu besede!), je bil tak, da je moral ubiti mirno snujočo rapsodovo basen. Saj rapsod more sploh peti le — pesmi poedinice, ki jih šele poznejši rodovi sintetizirajo ali epopejizirajo in še tedaj véasih kakor v Ilijadi le relativno, analitično vpeto v tesen motivni ali časovni okvir (Odiseja!). Vprašal bi seveda, ali ne bi bil smel storiti tega Finžgar po desetih letih. Smel bi bil, če bi bil hotel biti tradicionalen, pisatelj za ljudstvo. Če je hotel ostati umetnik, ni smel. Pa saj mimo fragmentarnosti vpliva »Prerokovana« v knjižni redakciji kot umetniško smotreno urejena celota, ki ji drugega špilmansko-palirskega homerosa sploh treba ni bilo. Basen v »Bojih« — najširše

novelstvo v epopeji — bi bila itak takó šablonsko ektemporativna invencija, da si je bolj misliti ne morem v Finžgarjevem nastroju lic in zemlje, če ne bi bila res duša od duše, če ne bi bila pesem poedinka naravnost iz najvernejše resničnosti, dejal bi, analstvo, urejeno v fabulo, kot sem to analstvo kot tako ob prvem branju resnično tudi občutil in mi šele sedaj dehti v sladki poeziji, odkar morem verjeti, da vse to ni, da je vse to — bilo. Kakor bolna resignacija veje iz »Kronike«, ki je že v prvem tisku prijetno romantično kontrastirala in simbolizirala (Naša kri!) v realizmu vsakdanjega življenja in izrazito le enega osrednja v epopeji — gorenjsko kmetiškega in srenjskega okoli Sore in preko.

Tako je »Prerokovana« krasen igrokaz z dramatičnim uvodnim akordom, z igro v »Bojih« in »Kroniki« in še z epilogom »Golobova njiva«. »Polom« ne sodi več umetniško v okvir. Pohojen Golobov travnik bi izzvenel kot disonanca trpkeje in trajneje in močnejše, nego more nastroj v »Polomu«, ki je, četudi sam po sebi lep, v zvezi s prejšnjim, neorganski... Glede izražalne sile Finžgarjeve si je danes že vsa Slovenska na jasnem. Povem pa vendar svoje mnenje: Eden pred Finžgarjem je pisal v še pristrčneje domači besedi! Eden in le enkrat! Jurčič v »Spominih starega Slovenca«, ki je krasen pendant posebej še »Kroniki« in nje plemenitemu patosu. A Jurčič je bil le Slovincem, Finžgar bo čez naše meje...

Dr. I. Pregelj.

Pripovedne slovenske narodne pesmi. Mladini izbral in priredil Pavel Flere. Z risbami okrasil Maksim Gaspari. V Ljubljani, 1924. Izdala in založila »Učiteljska tiskarna v Ljubljani«.

Narodne pripovedke iz Mežiške doline. Zbral Vinko Möderndorfer. Ljubljana, 1924. Tiskala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Storije. Koroške narodne pripovedke in pravljice zbral in uredil France Kotnik. (Mohorjeva knjižnica 3) 1924. Založila Družba sv. Mohorja. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja na Prevaljah.

Fleretova zbirka ni slaba. Ne rečem pa, da si jaz mladinske zbirke slov. pripovedne pesmi ne mislim malce drugačne bodisi glede umetniške plati bodisi glede bolj strokovnjaške ureditve in glosarske opreme. Moja zbirka »junaških« bi začela s Pegamom in Lambergarjem ne pa s »turškimi«. »Lepo Vido« bi označil kot Prešernovo, »pesmi o rastlinah in živalih« bi nazval »basniške« in bi pisal »Urh«, zlasti če ne bi bil še zmožel glasovne fiziologije v »Ulriku«, ki ga Flere piše »Urlik«.

Manj je vredna mladinska Möderndorferjeva zbirka, ki je bogata lokalna folklor. Kako se folklor književno podaja kot mladinsko leposlovje, je pokazal Milčinski. Möderndorfer ga ne pozna. Namen biti poljudno berilo imajo tudi Kotnikove Storije iz Koroške, kakor kaže nepriemerni naslov. Vsebina knjige očituje namreč strokovnjaka nabirača in izdajatelja. Dr. I. P.

Andrej Rapé: **Iz dni trpljenja.** VIII. zvezek. Ljubljana, 1924. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Knjiga ima naslov po prvi točki, ki obsega skoraj polovico knjige. Ne vem ji prave opredelbe. Nekak lirski nadomestek za pravi notranji glas, psevdopesniško epigonstvo po Mešku in Cankarju. Za deco ni. Drugo v knjigi je zvončkarstvo, za silo literatura, umetnost nikakor. Le zakaj si je avtor pridržal vse pravice! Dr. P.

Josip Ribičič: **Kokoši rod.** Mladim in starim v pouk in zabavo. Gorica, 1924. Izdala in založila Narodna knjigarna. Tiskala Narodna tiskarna v Gorici. Prav kakor Zieglerjeva »Sreča v nesreči«: mladim in starim v pouk in zabavo! Žal, da Ribičičev slog ni Zieglerjeva sladka in neposredno ljudska naivnost. Jaz vsaj se ob tej basniški intuitivnosti nisem ogrel. Občutil sem ob »kokošjem rodu« le literatstvo, pogreti Cankarjev in cankarski »ressentiment«. Literarna miselnost ni najvišja. Zato, ker ni najgloblja. Samo iz najglobljega, življenjsko spoznanega smemo parabolizirati. Pa še ta križ, da je od očeta Vzvišenega k sosedu Smešnemu — en sam korak. Dr. I. P.

Ljuba D. Jurković: **Kotarke.** Pesme za narod. Ljubljana, 1924. Naklada i tisk »Zvezne tiskarne in knjigarne« u Ljubljani. Naslovni list izradio Ljuba D. Jurković.

Ali ni to vsaj prva srbska (cirilska) knjiga verzov, ki se je tiskala v Ljubljani? Ekzotična je tudi sicer. Jurković pesni namenoma samo v desetercu. Obeta si, da bi znal zrasti v svoje ljudi kot rapsod. Bogve, da mu to privoščim spriči mnogoosebne intimite, ki jo očituje s svojimi številnimi posvetitvami, spriči hvalne miselnosti in jasnega patriotstva, spriči mnogo dobre in pametne moralne besednosti v sedmih pesmih »veselja in lepote«, šestih »borbe in življenja«, dveh »prosvete in nade«, osmih »rodoljubja in svobode«, v uvodni o »pesmi in goslih«, v zaključni o »starem samostancu« in še štirih parafrazah po škotskih baladah. Sicer pa »Kotarke« niso umetnost nego besedilo. Verzifikovska spretnost, ki pa nima globljega čuta za vonj prave rapsodike, ki je klima in naivna primitivnost. Ekavstvo, z izjemo: pa zapeva grlom bijelijem. Knjižtvo ob nekknjiževnem: devojka, dedovi... Ali Jurković nič ne ve za velikega fra Grgo? Rapsod iz svojega časa, vrstnik nemškega Jordana! Rapsodstvo našega časa pa hoče še več! Veliko več nego samo spretnost v deseterčenju. Dr. I. P.

UMETNOST.

Ivan Meštrović o svojem notranjem razvoju.

»Kolo«, hrvaški mesečnik za glasbo in umetnost v New Yorku je priobčil o priliki Meštrovićeve razstave v Ameriki na čelu njemu posvečene posebne številke zelo zanimivo izjavo tega umetnika o značaju njegove umetnosti in njegovem notranjem razvoju, iz katere posnemamo ono, kar ni naslovljeno posebej na Amerikance.